

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

Шляхи розвитку фінансування інвестиційних процесів в Україні

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студентки Коробко Крістіни Володимирівни

групи Ф.мдн-01н

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело _____ К.В. Коробко
(підпис)

Керівник ст. викл., к.е.н.

_____ Г.В. Салтикова
(підпис)

Суми 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри, д.е.н., проф.
_____ Л.Л.

Гриценко

(підпис)

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи магістра

Студент(-ка) групи Ф.мдн-01н інституту (центру) ЦЗДВН
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Коробко Крістини Володимирівни

Тема роботи: Шляхи розвитку фінансування інвестиційних процесів в Україні

Затверджено наказом по СумДУ № _____ від «__» _____ 20__ р.

Термін здачі студентом завершеної роботи «__» _____ 20__ р.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, матеріали статистичної звітності, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єктів господарювання, організацій та установ тощо.

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення):

Теоретичні аспекти фінансування інвестиційних процесів в Україні. Джерела фінансування інвестиційних процесів. Макроекономічні аспекти фінансування капітальних інвестицій. Аналіз поточного стану фінансування інвестицій. Аналіз зносу як головного індикатору необхідності оновлення та розширення виробничого потенціалу. Дослідження ринку лізингових операцій як перспективного напрямку збільшення фінансування відтворення основного капіталу. Перспективи та напрямки покращення фінансування капітальних інвестицій.

Дата видачі завдання: «__» _____ 20__ р.

Керівник кваліфікаційної роботи: _____ Г.В. Салтикова
(підпис)

Завдання прийнято до виконання «__» _____ 20__ р. _____ К.В. Коробко
(підпис)

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 38 с., 9 рис., 8 табл., 46 джерел

Актуальність дослідження ґрунтується на усвідомленні виключної важливості фінансування оновлення національного виробничого потенціалу як основи забезпечення економічного зростання.

Метою магістерської роботи є на основі вивчення теоретичних основ та проблематики сучасного стану фінансування капітальних інвестицій знайти резерви та надати рекомендації щодо його покращення.

Об'єкт дослідження - економічні відносини, що виникають в процесі фінансування оновлення національного виробничого потенціалу.

Предмет дослідження – процеси фінансування капіталовкладень в національній економіці.

Методи дослідження, які використовувалися в процесі підготовки роботи: абстрактно-логічний, аналіз, синтез, порівняльний, економіко-математичне моделювання, дедукція, графічна візуалізація.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань. У вступі доводиться актуальність теми дослідження, визначаються об'єкт, предмет та мета та завдання дослідження. У першому розділі проведені теоретичні дослідження та узагальнення джерел фінансування капітальних вкладень та їх місця у забезпеченні економічного зростання. Проведено аналіз впливу структури ВВП, як головного індикатора економічного зростання, на можливості фінансування інвестиційних процесів. Другий розділ присвячений практичним аспектам фінансування інвестиційного процесу на макrorівні, проаналізований рівень зносу основного капіталу, як головний індикатор необхідності оновлення основного капіталу. Проведений аналіз стану ринку лізингових угод як перспективного сегменту нарощення обсягів фінансування капіталовкладень. В третьому розділі зроблений прогноз окремих показників функціонування ринку лізингу та сформульовані пропозиції щодо покращення його функціонування. Вивчено поточний стан фінансування інвестування на макrorівні, визначені основні шляхи збільшення обсягів фінансування.

ВВП, ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ, ЗНОС, ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ, КАПІТАЛЬНІ ВКЛАДЕННЯ, КРЕДИТ, ЛІЗИНГ, НАГРОМАДЖЕННЯ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ.....	7
1.1 Інструменти фінансування інвестиційної діяльності.....	7
1.2 Макроекономічні аспекти фінансування капітальних інвестицій.....	11
2 АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ...	15
2.1 Знос основних засобів як індикатор необхідності капітальних інвестицій.....	15
2.2 Лізинг як перспективний напрямок активізації оновлення основних засобів.....	17
3 НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ.....	24
3.1 Перспективи розвитку лізингу як напрямку фінансування інвестицій	24
3.2 Потенціал збільшення та вдосконалення фінансування капіталовкладень.....	28
ВИСНОВКИ.....	33
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ.....	35

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Найважливішою проблемою сучасного етапу господарського розвитку України є соціально-економічна стабілізація і відновлення нормальних темпів економічного зростання. Передумовою господарської регенерації є формування ефективної відтворювальної структури виробництва, що так само вимагає прояснення закономірностей відтворення системи соціально-економічних відносин з урахуванням глобальних викликів. Однією з нагальних та актуальних проблем на сьогодні є вибір інструментів фінансування інвестиційної діяльності, які будуть в повній мірі задовольняти потреби щодо придбання та оновлення основних засобів.

Лізингова галузь є однією з найбільш перспективних та швидко зростаючих секторів економіки України. Ефективність лізингових угод полягає в активізації інвестиційного процесу, зміцнення фінансового стану підприємств-лізингоодержувачів, підвищення конкурентоспроможності середнього та малого бізнесу та стимулювання ділової активності в економіці країни.

Питанням фінансування відтворювальних процесів присвячені наукові дослідження багатьох вітчизняних та закордонних вчених, зокрема: Л.Л. Гриценко, І.О.Бланка, Т.А.Васильєвої, І.М. Кобушко, А.В. Кудінової [40]. Зазначені автори висвітлюють свій погляд на названі проблеми, однак *потребують подальшого дослідження* проблеми фінансування відтворювальних процесів в Україні, подолання яких створить надійне підґрунтя задля забезпечення економічного зростання.

Метою магістерської роботи є на основі вивчення теоретичних основ та проблематики сучасного стану фінансування капітальних інвестицій знайти резерви та надати рекомендації щодо його покращення.

У відповідності до мети сформульовані *завдання дослідження*, що формують його логіку та послідовність:

- дослідити можливі джерела фінансування капіталовкладень, визначити їх переваги, недоліки та перспективи використання у сучасних реаліях;
- дослідити динаміку основного індикатора економічного зростання – ВВП – та його структуру з позицій можливостей збільшення фінансування інвестицій;
- проаналізувати обсяги, динаміку та пропорції національного нагромадження;
- вивчити стан зносу основного капіталу по економіці в цілому та по окремим галузям;
- проаналізувати поточний стан лізингового ринку на можливі шляхи покращення його функціонування;

– проаналізувати структуру джерел фінансування капіталовкладень в Україні, визначити найбільш проблемні або перспективні джерела, що потребують поглибленого дослідження та цей основі сформулювати пропозиції щодо збільшення можливостей фінансування.

Об'єкт дослідження - економічні відносини, що виникають в процесі фінансування оновлення національного виробничого потенціалу.

Предмет дослідження – процеси фінансування капіталовкладень в національній економіці.

Методи дослідження, які використовувалися в процесі підготовки роботи: абстрактно-логічний, аналіз, синтез, порівняльний, економіко-математичне моделювання, дедукція, графічна візуалізація.

Фактологічну (інформаційну) основу дослідження складають національна законодавча база, статистичні дані Державної служби статистики України, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених, власні розрахунки автора.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань. У вступі доводиться актуальність теми дослідження, визначаються об'єкт, предмет та мета та завдання дослідження. У першому розділі проведені теоретичні дослідження та узагальнення джерел фінансування капітальних вкладень та їх місця у забезпечення економічного зростання. Проведено аналіз впливу структури ВВП, як головного індикатора економічного зростання, на можливості фінансування інвестиційних процесів. Другий розділ присвячений практичним аспектам фінансування інвестиційного процесу на макrorівні, проаналізований рівень зносу основного капіталу, як головний індикатор необхідності оновлення основного капіталу. Проведений аналіз стану ринку лізингових угод як перспективного сегменту нарощення обсягів фінансування капіталовкладень. В третьому розділі зроблений прогноз окремих показників функціонування ринку лізингу та сформульовані пропозиції щодо покращення його функціонування. Вивчено поточний стан фінансування інвестування на макrorівні, визначені основні шляхи збільшення обсягів фінансування.

До потенційних результатів (наукової новизни) роботи можна віднести формування цілісної концепції фінансування національного інвестиційного процесу, що включає теоретичний базис, аналіз макроекономічних показників, що в найбільшому ступені характеризують стан відтворення, ідентифікацію основних проблем фінансування інвестиційних процесів, що створює адекватну базу для розробки стратегії державної підтримки нарощення фінансування капіталовкладень.

1 ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

1.1 Інструменти фінансування інвестиційної діяльності

У сучасних умовах функціонування економіки України інвестиційна діяльність відіграє головну роль у розширенні виробничого потенціалу та є одним із визначальних факторів розвитку вітчизняного виробництва.

На сьогоднішній день привабливим для інвестора буде саме те підприємство, яке характеризується високим рівнем впровадження нової техніки та технологій. Разом з тим, в країні склалася незадовільна ситуація пов'язана з забезпеченістю та ефективністю використання основних засобів, що беруть участь у виробничому процесі, рівень зносу яких на більшості підприємствах є досить високим, через що подальше зростання економічних і соціальних показників розвитку є проблематичним, адже в більшості випадків такі підприємства, не в змозі виробляти якісну продукцію, здатну конкурувати, на зовнішньому та внутрішньому ринках. Як наслідок виникає питання про способи залучення коштів для оновлення виробничих фондів. Питання залучення інвестиційних ресурсів кожне підприємство вирішує на свій розсуд, зазвичай звертаються до кредитування. Однак, високі ризики кредитування в Україні змушують банки значно підвищувати ставки за кредитами, роблячи їх майже недоступними для багатьох суб'єктів господарювання, в результаті цього починається пошук альтернативних, найбільш ефективних варіантів інвестування. При ухваленні рішення про інвестування, підприємства стикаються з проблемою вибору джерела та способу фінансування. Розглянемо основні способи фінансування інвестиційної діяльності, до яких традиційно відносять власні ресурси, позикове фінансування, бюджетне фінансування, залучені кошти та кошти іноземних інвесторів (рис. 1.1).

При купівлі основних засобів за рахунок власних коштів процес реалізації угоди є найбільш простим. Важливою позитивною особливістю використання власних фінансових ресурсів суб'єктом господарювання є зниження ризику неплатоспроможності та забезпечення фінансової стійкості. Крім того, порівняно із позиковими фінансовими ресурсами використання власних ресурсів дозволяє підприємствам економити на витратах при обслуговуванні залученого капіталу.

Рисунок 1.1 – Інструменти фінансування інвестиційної діяльності
(розроблено автором на основі [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8])

Недоліками цього джерела фінансування є: високі одномоментні витрати, вилучення значного обсягу коштів з обороту, а також можлива нестиковка фактичної наявності власних коштів та необхідністю здійснення інвестиційних витрат у певний момент часу, що може призвести до затримок у їхньому фінансуванні. Головними недоліками даного джерела є його обмеженість та залежність від результатів минулої діяльності. Таким чином, фінансування за рахунок власних ресурсів, безумовно, має низку переваг, але при цьому не може виступати як єдине можливе. Для підприємства, що тільки починає свою діяльність, це джерело не доступне. Власні ресурси, як правило, не можуть забезпечити вирішення важливих завдань розвитку. Тому в умовах ринкових відносин велику роль в інвестуванні набувають позикові та залучені кошти.

Основну роль у формуванні залучених фінансових ресурсів відіграє залучення додаткового пайового або акціонерного капіталу. До інших джерел

фінансування відносяться безоплатно передані підприємствам матеріальні та нематеріальні активи, що включаються до складу їхнього балансу, безоплатна фінансова допомога та гранти. Залучення позикових коштів дозволяє суб'єктам господарювання збільшувати обсяги здійснення господарських операцій.

Важливим джерелом фінансування великих інвестиційних проєктів та цільових програм є бюджетне фінансування з державного та місцевих бюджетів [8; 9]. Бюджетне фінансування – це, як правило, безоплатне фінансування (через, що воно може прирівнюватися до залучених ресурсів) спрямоване на вирішення великих галузевих чи регіональних проблем. Фінансові кошти у бюджеті будь-якого рівня виділяють на певні цілі у суворо встановленій сумі та встановленими документами. Недоліками даного фінансування є обов'язкове цільове використання виділених коштів та труднощі в їх отриманні.

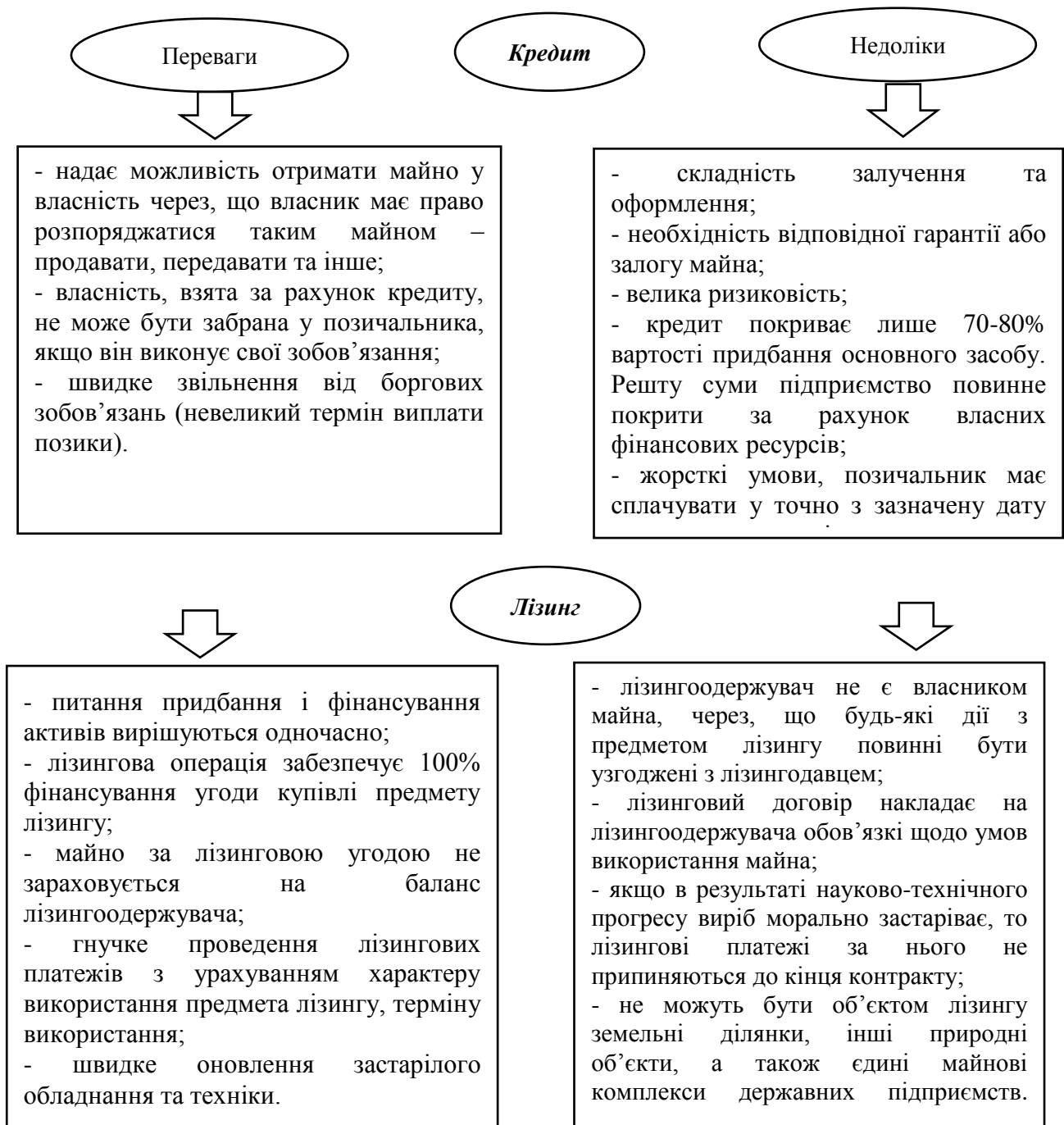
Ще одним джерелом фінансування інвестиційної діяльності підприємства є кошти, що надаються іноземними інвесторами, які здійснюються у формі прямих і портфельних інвестицій.

Однак обсяги залучення іноземних інвестицій в Україні на сьогоднішній день не є достатніми, що обумовлено несприятливим інвестиційним кліматом та невисокою привабливістю більшості вітчизняних підприємств для іноземних інвесторів [10].

У сучасній економіці суб'єкти господарювання змушені функціонувати в умовах обмежених власних фінансових ресурсів, тому для фінансування інвестиційної діяльності підприємств, а також для їх розвитку доцільно використовувати позикові фінансові ресурси, які передбачають безумовне подальше повернення отриманих коштів. До таких джерел можна віднести: факторинг, кредит, лізинг, форфейтинг та оренду.

Суттєвим та корисним джерелом фінансування інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання може виступати факторинг, адже для підприємств, які в кризовий час прагнуть зайняти вільні позиції на ринку, часто змушені працювати на умовах відстрочення платежу для того, щоб просувати свій товар та отримати конкурентні переваги на ринку [11]. Дане джерело фінансування є привабливим для підприємств усіх розмірів. Попри це факторинг поки що не набрав у нашій країні достатньої популярності, адже існує ряд перешкод, які впливають на стан розвитку даного інструменту, такі як: невелика кількість факторингових компаній, які надають дану послугу, правова неврегульованість, низька обізнаність про використання даного інструменту.

Форфейтинг являється інструментом зовнішньої торгівлі. Однак в Україні на сьогоднішній день даний інструмент не набув значного розвитку насамперед через законодавство, яке обмежує діяльність банків у ролі форфейторів, а також прив'язка до курсу валют та досить тривалий терміні узгодження проєкту.

Рисинок 1.2 – Переваги та недоліки лізингу та кредиту, як інструментів фінансування інвестиційної діяльності

(розроблено автором на основі [13; 14; 15; 16; 17; 18])

На сьогоднішній час найрозповсюдженішими позиковими інструментами фінансування інвестиційної діяльності є: кредит та лізинг. На рисунку 1.2 наведено переваги та недоліки даних джерел фінансування.

Аналізуючи залучення позикових коштів за різними фінансовими схемами слід зазначити істотну перевагу лізингу перед банківським кредитом:

- дешевші відсоткові ставки на позикові кошти в порівнянні з банківським кредитом;
- простіша процедура оформлення угоди;
- модернізація, розвиток і/або розширення бізнесу без істотного відволікання власних ресурсів (авансові платежі підприємств по лізингу як правило нижче, ніж по кредиту) [18].

Підтримка лізингу з боку держави необхідна, щоб підвищити доступність даного фінансового інструменту для малорентабельних суб'єктів господарювання.

Проаналізувавши за допомогою рисунка 1.2 всі переваги та недоліки кредиту, оренди та лізингу можна сказати, що лізинг є однією з перспективних форм економічної активності, специфічним методом фінансування інвестиційної діяльності підприємств, який створює умови для реалізації інтересів ряду економічних суб'єктів.

На сьогоднішній день, у процесі функціонування підприємств за умов ринкової економіки, виникає об'єктивна необхідність у довгострокових інвестиціях, що задовольняють потреби щодо придбання та оновлення основних виробничих фондів. Лізинг можна розглядати як особливий вид інвестиційної діяльності, за рахунок якого можна підвищити рівень виробництва для підприємства.

Застосування лізингового механізму, для фінансування інвестиційної діяльності, значно впливає на рівень підвищення конкурентоспроможності підприємства через модернізацію основних фондів, збереження фінансових ресурсів, збільшення обсягів виробництва.

1.2 Макроекономічні аспекти фінансування капітальних інвестицій

Наступним кроком нашого дослідження стане аналіз джерел фінансування інвестицій на макрорівні на основі даних порталу Державної служби статистики [34]. Традиційно внутрішнім джерелом фінансування капітальних вкладень є

валове нагромадження капіталу (ВН). Дослідження процесу нагромадження капіталу в економічному обороті відіграє важливу роль у розвитку концепцій економічного зростання [43]. Враховуючи специфіку нашої теми валове нагромадження доцільно досліджувати не в абсолютному вимірі, а у відносному, тобто аналізувати питому вагу нагромадження у загальній структурі ВВП. Саме ВВП, як головний індикатор розвитку національної економіки, відображає масштаб економіки та зумовлює можливості валового нагромадження і, як наслідок, можливості фінансування капітальних інвестицій. У таблиці 1.1 подана основна статистика національного інвестування, що стала фундаментом цієї частини дослідження.

Як бачимо, номінальний ВВП зростає впродовж всього аналізованого періоду, що завжди трактується добре, але ж обов'язковим є паралельне дослідження інфляційних процесів. Як бачимо з таблиці 1.1 пік інфляції прийшовся на 2014-2015 роки, що пояснюється шоком економічної системи у зв'язку із військово-політичною кризою. Якщо проаналізувати дані про реальний ВВП або ВВП у доларовому виразі, то у ці найбільш кризові роки зазначені показники мали навіть спадну динаміку.

Таблиця 1.1 – Основні макроекономічні показники національного інвестування

	Номінальний ВВП, млн.грн	Інфляція, %	Валове нагромадження (ВН), млн.грн	% до ВВП	Капітальні інвестиції, млн.грн	Норма інвестицій, %
2013	1454931	0,5	228474	15,70	249873,4	17,17
2014	1566728	24,9	220968	14,10	219419,9	14,00
2015	1979458	43,3	303297	15,32	273116,4	13,80
2016	2383182	12,4	512830	21,52	359216,1	15,07
2017	2982920	13,7	618914	20,75	448461,5	15,03
2018	3558706	9,8	667953	18,77	578726,4	16,26
2019	3974564	4,1	500614	12,60	623978,9	15,70
2020	4194102	5	315026	7,51	508212,042	12,12

Побудовано на основі [34]

Аналізуючи дані про загальний обсяг капітальних інвестицій (рисунок 1.3), бачимо, що початок національної кризи спричинив падіння капіталовкладень навіть у номінальному виразі. Після 2015 року національну валюту вдалося

стабілізувати, інфляцію взяти під контроль, що мало свій позитивний вплив і на динаміку інвестицій. Нажаль, після 2019 року інфляція знову стала підвищуватися, прогнозні її дані на 2021 рік (середньорічне значення) свідчать про продовження цієї негативної тенденції. Це в тому числі, як і сукупність факторів «коронавірусної кризи» спричинили зниження загального обсягу капітальних інвестицій, причому ще негативне явище мало місце вперше з 2014 року.

Рисунок 1.3 – Співвідношення динаміки капітальних інвестицій та інфляції
Побудовано на основі [34]

Важливим показником, що характеризує активність та ефективність національного інвестування є норма інвестицій – відношення між фактичним значенням капітальних інвестицій за рік та ВВП за аналогічний період. Таким чином норма інвестицій показує яка частина ВВП спрямовується на фінансування капіталовкладень, тобто на створення та розвиток виробничого потенціалу країни. Питома вага валового нагромадження в структурі ВВП у свою чергу характеризує потенціал економічної системи в напрямку можливості фінансування капіталовкладень. Таким чином дістаємо висновку, що принциповим є співвідношення цих двох показників: воно відображає ступінь перетворення потенціальної можливості у реальну. Слід зазначити, що у умовах фінансової глобалізації, доступу до іноземного капіталу, зниження бар'єрів для притоку іноземних інвестицій, тощо, питання фінансування капіталовкладень конкретної країни не має обмежуватися аналізом внутрішніх джерел. Але зважаючи на національну економічну специфіку, недостатню інвестиційну привабливість,

недовіру іноземних інвесторів до політико-економічної системи України, слід визнати саме внутрішні джерела фінансування основними. На рисунку 1.4 представлено співвідношення між валовим нагромадженням в структурі ВВП та нормою інвестицій:

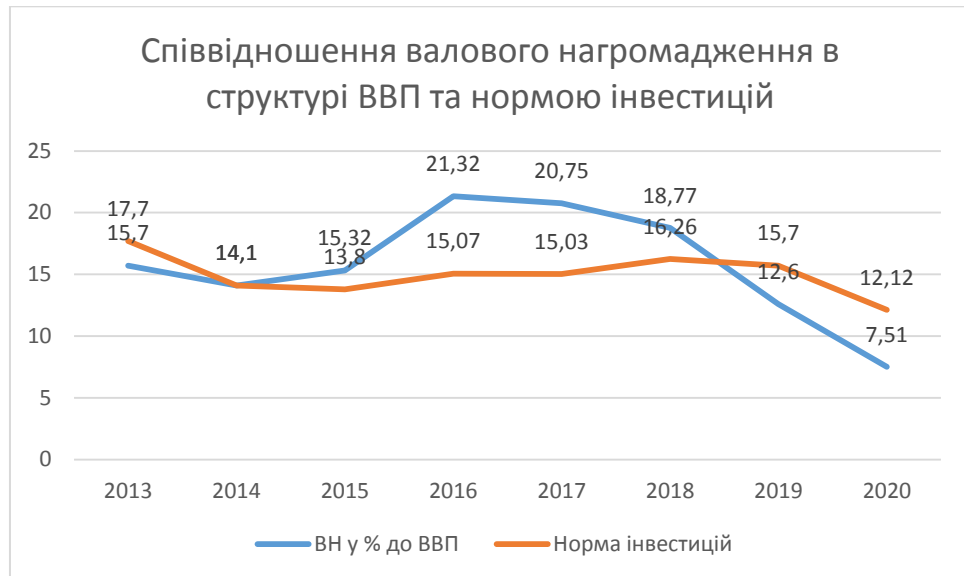

Рисунок 1.4 – Співвідношення валового нагромадження в структурі ВВП та нормою інвестицій

Побудовано на основі [34]

Ми вважаємо сприятливим таке співвідношення, коли норма інвестицій перевищує відсоток валового нагромадження у ВВП. Такий розподіл ми трактуємо як повну та ефективну трансформацію потенційної можливості інвестування на реальну та додаткове залучення зовнішніх та альтернативних джерел фінансування інвестицій. Нажаль, таку ситуацію ми спостерігаємо лише у передкризовий 2013 рік та в останні два роки, що не може бути оцінено цілком позитивно, оскільки бажане співвідношення склалося на фоні падіння обох показників, причому питома вага валового нагромадження спадала більш інтенсивними темпами ніж норма інвестицій, знизившись за 2018-2020 роки більш ніж у два рази. Найбільший за значенням негативний розрив мав місце у 2016-2017рр: більше 6% щороку. Причому норма інвестицій в період 2014 – 2019рр демонструвала стабільність, коливаючись у дуже незначному діапазоні 14-15 %, а доля валового нагромадження не мала чіткого тренду: зросла з 2014 р. до 2016 р. з 14,1 до 21,3%, а потім всі роки до 2020 р. включно спадала, знизившись до відмітки 7,5% у 2020 році, що є найнижчим значенням за аналізований період.

2 АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

2.1 Знос основних засобів як індикатор необхідності капітальних інвестицій

Оновлення основних фондів відіграє важливу роль у функціонуванні та розвитку кожного підприємства, що створює підстави для економічного розвитку на рівні країни. Щоб не дати підприємству зазнавати постійних збитків через знос основних фондів (таблиця 2.1), необхідно проводити ретельне обслуговування та своєчасну заміну зношеного обладнання, техніки на новітнє та прогресивне. Це в свою чергу призведе до підвищення ділової активності, генерування доходів, позитивне зростання результативних показників, адже це основні фактори, котрі дозволяють оцінити конкурентоспроможність підприємства на ринку.

Таблиця 2.1 – Ступінь зносу основних засобів за видами економічної діяльності за 2016-2020 рр., % [34]

Основні засоби за видами економічної діяльності	Ступінь зносу основних засобів, %				
	2016	2017	2018	2019	2020
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	37,3	35,7	35,4	38,3	40,2
Промисловість	69,4	59,1	66,4	59,1	63,9
Будівництво	36,0	45,7	44,5	51,4	49,5
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	39,3	40,4	42,1	40,4	39,6
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	50,6	47,6	62,9	54,1	48,1
Усього	58,1	55,1	60,6	56,9	58,5

Промислова галузь визначається, серед усіх інших видів економічної діяльності, найбільшим ступенем зносу основних засобів. Так у 2016 році він становив 69,4%, що є найбільшим значенням за весь аналізований період, у 2017 та 2019 роках спостерігається зниження рівня зносу основних засобів до 59,1%, а вже у 2020 році значення даного показника помітно зросло до 63,9%, що на 8,1% більше у порівнянні з 2019 роком. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що підприємства промисловості у своїй діяльності використовують основні засоби, що мають високий рівень зносу і мають тенденцію до збільшення, отже, підприємства використовують старі основні фонди, які не замінюються новими у повному необхідному для ефективного господарювання обсязі, що

негативно впливає, як на саму промислову галузь в цілому так і на об'єм та якість виготовленої продукції.

Ступінь зносу основних засобів транспортного, складського господарства, поштова та кур'єрська діяльності найбільше значення припадає на 2018 рік, а саме 62,9%, що на 24,3% більше у порівнянні з 2016 роком. В 2020 році рівень зносу основних засобів знизився до рівня 48,1%. Погіршення технічного стану транспорту, який не відповідає технологічному рівню, збільшує енергозатрати, приносить шкідливий вплив на екологію, збільшує витрати на ремонт та відновлення, що в свою чергу негативно впливає на якість та безпеку перевезень.

Протягом 2016-2020 років ступінь зносу основних засобів сільського, лісового та рибного господарства зріс з 37,3% до 40,2% у 2020 році, що на 7,2% більше. Високий рівень розвитку сільського господарства в Україні багато в чому є наслідком сприятливих природних умов, але при цьому склалася незадовільна ситуація з основними засобами, насамперед, через застарілість обладнання та низький доступ до фінансових ресурсів та його високу вартість.

Ступінь зносу основних засобів будівництва у період з 2016 по 2019 рік зріс з 36,0% до 51,4% відповідно, що 42,8% більше, а вже в 2020 році спостерігається незначне зниження рівня зносу до 49,5%. Важливим внутрішнім фактором, що впливає на економічну безпеку будівельної галузі є знос основних фондів, адже вона багато в чому залежить від того, наскільки оновлюються та раціонально використовуються основні фонди. Без оновлення та вибуття застарілого обладнання у сфері будівництва може статися деградація та спад даної галузі.

Ступінь зносу основних засобів у період з 2016-2020 років зріс майже на 1,4%. Так найбільше значення даного показника припадає на 2018 рік, а саме 60,6%, а вже в 2019 році спостерігається незначне зниження ступеня зносу основних засобів до рівня 56,9%, а в 2020 році він знову зріс до 58,5%.

Проаналізувавши таблицю 2.1 можна зробити такий висновок, що на сьогоднішній день в країні склалася незадовільна ситуація пов'язана з забезпеченістю та ефективністю використання основних засобів. В основному, через істотну зношеність основних засобів, зростає технічна та технологічна відсталість підприємств.

Слід врахувати і той факт, що на даний момент більшість основних фондів продовжують активно експлуатуватися, хоча термін їхнього зносу вже минув. При використанні фізично зношених основних засобів збільшується ймовірність аварійних подій та нещасних випадків під час виробничого процесу, що надалі

може призвести до різних несприятливих наслідків: позапланової зупинки виробництва продукції, збільшення нагляду кадрів через зростання виробничий ризиків на робочому місці або навіть екологічної катастрофи у навколишньому середовищі.

Тому, для суб'єктів господарювання важливо забезпечити оновлення його основних засобів. Причому це має вагоме значення для всіх суб'єктів економіки незалежно від характеру їх господарювання – промислового, будівельного, транспортного, сільськогосподарського тощо.

Підсумовуючи, можемо сказати, що інвестиції є найважливішим джерелом відтворення засобів виробництва, зокрема розширеного. Без інвестицій у сучасній економіці практично неможливий розвиток, в тому числі щодо підвищення безпеки виробництва. Оскільки без оновлення основних засобів багато підприємств не можуть виробляти конкурентоспроможну продукцію. Тому, високий рівень зносу є одним із факторів, що свідчить про необхідність розширення джерел фінансування оновлення основного капіталу. Як зазначалося вище перспективним напрямком подолання проблеми обмеженості джерел фінансування є розвиток лізингу в Україні, чому буде присвячений наступний етап нашого дослідження.

2.2 Лізинг як перспективний напрямок активізації оновлення основних засобів

Для визначення характеристик перспектив розвитку українського ринку лізингу необхідно насамперед проаналізувати ситуацію на даному ринку на сьогоднішній час.

Вагомим фактором поширення фінансового лізингу в Україні є не лише прагнення суб'єктів господарювання вдосконалити власне виробництво за рахунок лізингу, а й наявність установ, які мають чинну ліценцію на право надання послуг з фінансового лізингу. Основні показники діяльності яких наведено в таблиці 2.2.

Так, станом на кінець 2020 року право на надання послуг фінансового лізингу, на підставі виданої ліценції, мають 106 юридичних осіб – лізингодавців, що на 12 установ або 12,8% менше у порівнянні з 2017 роком.

Всього юридичних осіб, які мають право надавати окремі фінансові послуги та перебувати на обліку скоротилась з 202 юридичних осіб – лізингодавців у 2016 році до 146 у 2020 році, що на 27,7% менше, але таке скорочення не вплинуло на кількість договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період, адже вона зросла з 9122 одиниць у 2016 році на загальну вартість 9755,0 млн. грн до 13486 одиниць на загальну суму 26057,6 млн. грн., що на 47,8% та 167,1% відповідно більше.

Таблиця 2.2 – Основні показники діяльності лізингодавців України за 2016-2020 рр. [35]

Показник	2016	2017	2018	2019	2020
Кількість зареєстрованих установ	202	183	167	157	146
Кількість установ, які мають діючу ліцензію на право надання послуг з фінансового лізингу, (од.)	-	94	116	113	106
Вартість діючих договорів фінансового лізингу, (млн. грн.)	22904,4	22417,9	24920,9	27645,6	41956,6
Кількість діючих договорів фінансового лізингу, (од.)	17314	13939	14472	16830	21760
Вартість договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період, (млн. грн.)	9755,0	12814,2	21519,3	24647,8	26057,6
Кількість договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період, (од.)	9122	7699	8739	12363	13486

Проаналізувавши структуру вартості договорів фінансового лізингу, укладених протягом звітного періоду (табл. 2.3), можна визначити на яку галузь припадає найбільша частка лізингових операцій.

Протягом 2017-2019 років найбільший приріст вартості укладених договорів фінансового лізингу з лізингоодержувачами спостерігається у транспортній галузі, а саме на 3444,7 млн. грн., так у 2017 році вартість складала 1817,7 млн. грн., у 2018 році – 6095,2 млн. грн., а в 2019 році спостерігається спад до 5262,4 млн. грн, тобто на 13,7% (832,8 млн. грн).

У галузі сільського господарства вартість укладених договорів зросла з 3863,3 млн грн у 2017 році до 6758,8 млн грн у 2019 році, тобто на 2895,6 млн. грн. (75,0%). У галузі харчової промисловості вартість договорів зростає

швидкими темпами, за аналізований період вартість договорів фінансового лізингу збільшилась на 1304,8 млн. грн, тобто більше ніж у 6 разів.

Таблиця 2.3 – Вартість договорів, укладених протягом звітнього періоду, за галузями, за 2017-2019 роки, млн. грн [35]

Назва галузі	2017	2018	2019	Темп приросту (2019/2017)	
				Абсолютний	%
Будівництво	780,1	1374,1	1133,3	353,2	45,3
Добувна промисловість	56,2	230,2	278,8	222,6	396,1
Легка промисловість	9,5	154,5	20,4	10,9	114,7
Машинобудування	42,1	33,0	69,9	27,8	66,0
Металургія	597,9	972,9	455,3	-142,6	-23,9
Сільське господарство	3863,2	5113,2	6758,8	2895,6	75,0
Сфера послуг	855,3	1152,9	1723,5	868,2	101,5
Транспорт	1817,7	6095,2	5262,4	3444,7	189,5
Харчова промисловість	252,3	856,7	1557,1	1304,8	517,2
Хімічна промисловість	45,4	99,1	131,3	85,9	189,2
Медичне обслуговування	22,8	228,0	80,9	58,1	254,8
Комп'ютерна та телекомунікаційна сфера	7,8	130,0	353,5	345,7	4432,1
Переробна промисловість	26,8	72,7	199,1	172,3	642,9
Інше	4590,6	5680,6	8220,5	3629,9	79,1
Всього	12967,7	22193,1	26244,8	13277,1	102,4

Вартість договорів фінансового лізингу з лізингодержувачами у сфері послуг збільшилась з 855,2 млн. грн у 2017 році до 1723,5 млн. грн у 2019 році, тобто на 101,5%. Також можна відмітити, що зросла вартість договорів фінансового лізингу у таких сферах, як: будівництво – на 353,2 млн. грн, комп'ютерна та телекомунікаційна – на 345,7 млн. грн, добувна промисловість – на 222,6 млн. грн. та переробна промисловість – на 172,3 млн. грн.

Варто зазначити, що у металургійній галузі вартість укладених договорів фінансового лізингу зазнала суттєвих змін, так у 2018 році значення даного показника помітно зросло до 972,9 млн. грн, тобто на 62,7% у порівнянні з 2017 роком, а вже у 2019 році цей показник зменшився до 455,3 млн. грн, тобто на 53,2% у порівнянні з 2018 роком.

Спираючись на проведений аналіз, можна зробити висновок, що даний вид лізингу активно застосовується в сільському господарстві України, адже

можливість використовувати сучасну техніку та технології є вагомим фактором росту ефективності праці у аграрній сфері.

На рисунку 2.1 відображена динаміка вартості договорів, укладених протягом звітного періоду, за галузями, яка надає змогу більш детально оцінити дану структуру.

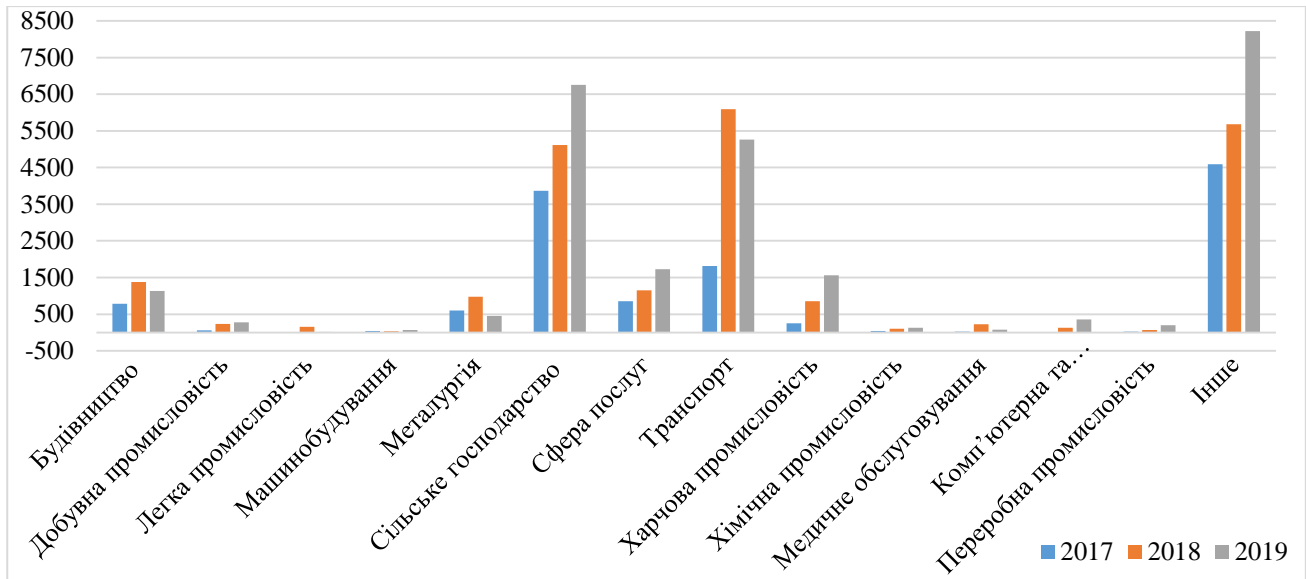

Рисунок 2.1 – Динаміка вартості договорів, укладених протягом звітного періоду, за галузями, млн. грн. за 2017-2019 рр., млн. грн (побудовано автором на основі [34, 35])

Згідну таблиці 2.4 можна визначити, на яке обладнання була укладено договори з найбільшою вартістю. Встановлення даного фактору дасть можливість лізингодавцям спрогнозувати, на яке саме обладнання буде попит у наступних періодах.

Отже, протягом 2017-2019 років найчастіше за рахунок лізингу фінансувалися такі предмети лізингу, як: транспорт на суму 16450,2 млн. грн, а це 62,7% від загальної вартості договорів у 2019 році, яка у порівнянні з 2017 роком зросла майже у 2,5 рази, або на 9714,5 млн. грн.

Наступним за вартістю предметом лізингових договорів є техніка, машини та устаткування для сільського господарства на суму 6701,0 млн. грн (25,5% від загальної вартості усіх укладених договорів) у 2019 році, що на 3657,3 млн. грн менше у порівнянні з 2017 роком.

Вартість укладених договорів фінансового лізингу на будівлі та споруди становила 1109,6 млн. грн (4,2% від загальної вартості укладених договорів) у

2019 році, тобто на 548,7 млн. грн більше ніж у 2017 році, або на 97,8%. Слід зазначити, що вартість договорів на такі предмети лізингу, як будівельне обладнання та техніка за аналізованих період зменшилась на 121,1 млн. грн, попри те, що у 2019 значення даного показника зросло на 246 млн. грн у порівнянні з 2018 роком.

Лізингові компанії здатні забезпечувати фінансування проєктів із модернізації виробничих потужностей, надавати довгострокові ресурси. Для низки інфраструктурних секторів економіки (транспорт, будівництво, зв'язок, сільське господарство та інші) лізингове фінансування є основним джерелом засобів модернізації бізнесу. Крім того, для малого та середнього бізнесу лізинг – практично єдина можливість отримати довгострокове фінансування, в якому банки йому часто відмовляють.

Таблиця 2.4 – Вартість договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період за обладнанням, у період 2017-2019 рр., млн. грн.

Обладнання	2017	2018	2019	Темп приросту (2019/2017)	
				Абсолютний	%
Транспорт	6735,7	15523,8	16450,2	9714,5	144,2
Комп'ютерна техніка та телекомунікаційне обладнання	4,9	44,1	21,5	16,6	338,8
Друкарське та поліграфічне обладнання	20,4	9,5	4,9	-15,5	-76,0
Торговельне обладнання	6,7	2,6	2,2	-4,5	-67,2
Техніка, машини та устаткування для сільського господарства	3043,7	5123,1	6701,0	3657,3	120,2
Будівельне обладнання та техніка	1190,0	822,9	1068,9	-121,1	-10,2
Обладнання для харчової переробки	33,6	0,6	14,3	-19,3	-57,4
Медичне обладнання	21,0	218,6	66,1	45,1	214,8
Банківське обладнання	0,0	0,0	0,0	0	0,0
Промислове обладнання	28,8	34,6	248,1	219,3	761,5
Будівлі та споруди	560,9	10,5	1109,6	548,7	97,8
Інше	1322,0	402,8	558,0	-764	-57,8
Всього	12967,7	22193,1	26244,8	13277,1	102,4

(побудовано автором на основі [34, 35])

Динаміка вартість договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період за обладнанням протягом 2017-2019 років представлена на рисунку 2.2.

Важливим показником оцінки стану лізингу в Україні є аналіз інформації, яка характеризує строки дії договору фінансового лізингу, дані представлені в таблиці 2.5.

Протягом 2017-2019 року вартість договорів укладених терміном менше або дорівнює 2 рокам зросла з 3251,4 млн. до 6477,4 млн. грн, що на 3226 млн. грн. більше.

Вартість договорів фінансового лізингу укладених протягом звітного періоду на термін більше 2 або дорівнює 5 рокам, збільшилась майже у два рази, так у 2017 році значення даного показника складало 9546,2 млн. грн., а вже у 2019 році – 17375,7 грн (на 7829,2 млн. грн більше у порівнянні з 2017 роком).

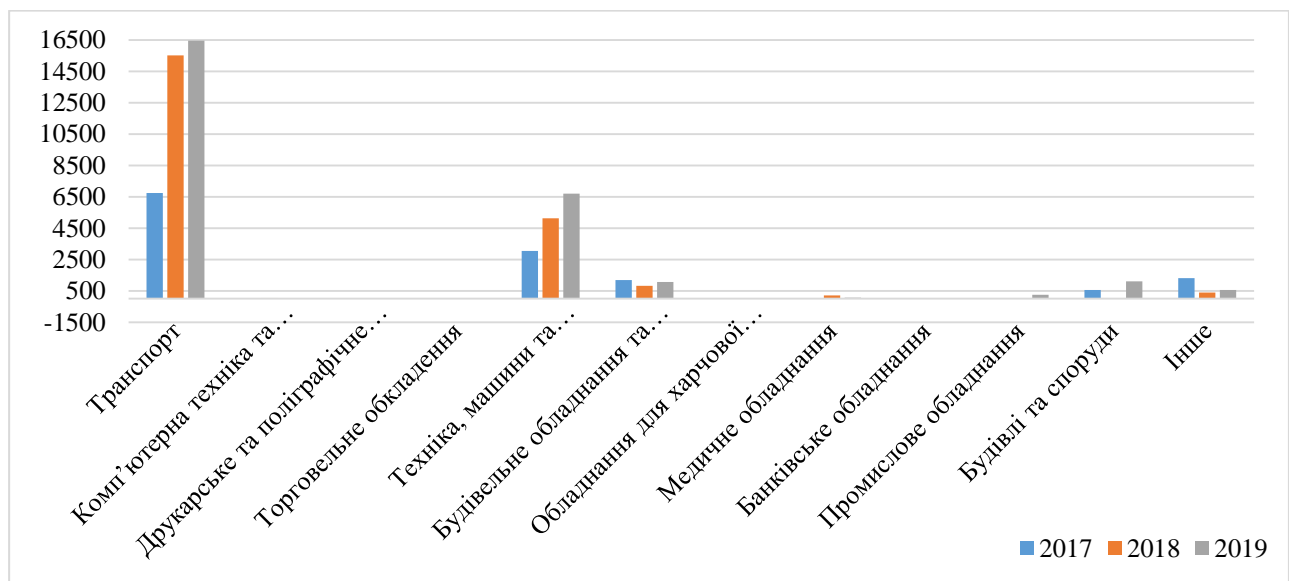

Рисунок 2.2 – Динаміка вартості договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період за обладнанням протягом 2017-2019 років, млн. грн (побудовано автором на основі [34, 35])

Вартість договорів укладених на термін більше 5 або дорівнює 10 рокам протягом аналізованого періоду має нестабільну динаміку, так значення даного показника у 2018 році має тенденцію до різкого зростання майже у 13 разів у порівнянні з 2017 роком (на 1960,6 млн. грн більше у порівнянні з 2017 роком), проте вже у 2019 році спостерігається різкий спад вартості договорів фінансового лізингу майже у 2 рази, або на 852,6 млн. грн.

Вартість догорів фінансового лізингу укладених на термін більше 10 років різко зросла у 2019 році до значення 1113,7 млн. грн, яка у 2018 році складала всього 0,5 млн. грн.

Варто зазначити, що протягом всього аналізованого періоду більшість договорів фінансового лізингу уклалися на строк від 2 до 5 років, так частка таких договорів від загальної вартості договорів фінансового лізингу у 2017 році становила 73,6%, у 2018 році – 67,6%, а у 2019 році – 66,2%, це свідчить про те, що таких термін дії договору фінансового лізингу є найбільш затребуваним серед суб'єктів господарювання.

Таблиця 2.5 – Інформація щодо строку дії договорів фінансового лізингу, укладених протягом звітного періоду за 2017-2019 рр.

Період	Розподіл вартості договорів фінансового лізингу укладених протягом звітного періоду, за терміном їх дії, млн грн			
	Менше або дорівнює 2 рокам	Більше 2 або дорівнює 5 рокам	Більше 5 або дорівнює 10 рокам	Більше 10 років
2017	3251,4	9546,3	170,0	0,0
2018	5069,4	14992,8	2130,5	0,5
2019	6477,4	17375,7	1277,9	1113,7

(побудовано автором на основі [34, 35])

Аналізуючи таблицю 2.6 можна зробити висновок, що найбільшу кількість договорів фінансового лізингу у 2016 році було укладено з фізичними особами, а саме 5969 одиниць (на суму 747,1 млн грн) з 9124 одиниць усіх укладених за 2016 рік договорів.

Протягом 2017-2019 років найбільша кількість договорів була укладена з юридичними особами, а саме: у 2017 році 4337 одиниць (на суму 9307,0 млн. грн) з 7735 одиниць усіх укладених договорів фінансового лізингу за цей рік, у 2018 році – 5172 одиниці (на суму 16298,8 млн. грн) та у 2019 році 7558 одиниць (на суму 18956,1 млн. грн.) з 13657 одиниць укладених договорів фінансового лізингу за даний рік.

Таблиця 2.6 – Інформація щодо загальної вартості активів, щодо яких були укладені договори фінансового лізингу та їх кількості за період, в розрізі лізингоодержувачів, за 2016-2019 рр. [35]

Період	Загальна вартість активів, щодо яких були укладені договори за період, млн грн	Кількість договорів фінансового лізингу які були укладені за період, од
--------	--	---

	Юридичним и особами	Фізичними особами- підприємцями	Фізичними особами	Юридичними особами	Фізичними особами- підприємцями	Фізичними особами
2016	6598,8	193,7	747,1	3003	152	5969
2017	9307,0	253,8	692,7	4337	232	3166
2018	16298,8	309,9	871,9	5172	287	3433
2019	18956,1	500,3	2176,6	7558	579	5520

Згідно аналізу вищезазначеної таблиці, можна зробити висновок, що лізинг найбільше використовують юридичні та фізичні особи для фінансування господарської діяльності.

Необхідність укладання лізингових угод для підприємств-лізингоодержувачів обумовлена недостатністю власних коштів на придбання та оновлення майна, можливістю здійснювати платежі за рахунок коштів, що надходять від виконання робіт, із застосуванням отриманого у лізинг майна. Ці обставини, як і високий ступінь зносу основних фондів є потужним стимулом у розвиток лізингу.

Отже, оскільки лізинг в Україні є одним із перспективних інструментів довгострокових інвестицій, саме перед лізингом можна поставити завдання оновлення виробничих фондів, підвищення конкурентоспроможності продукції та ефективності інвестицій.

Аналіз статистичних даних розвитку лізингу, як ефективного фінансового інструменту, дозволяє зробити висновок про досить високий його потенціал як джерела фінансування інвестицій в економіку країни.

3 НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

3.1 Перспективи розвитку лізингу як напрямку фінансування інвестицій

Лізинг є одним із прогресивних методів фінансування виробництва, який здатним надати суб'єктам господарювання доступ до сучасної, передової техніки та технологій.

Одним із факторів, які перешкоджають економічному зростанню є зношеність основних фондів українських підприємств, адже процес їхнього оновлення фінансується, в основному, за рахунок власних коштів, (яких не завжди вистачає) та стримується нестачею доступного позикового капіталу.

Лізинг, як механізм альтернативного фінансування, може відіграти важливу роль у виконанні стратегічного завдання, що стоїть перед економікою України – переоснащенні основних фондів підприємств.

Ринок лізингу в Україні на сьогоднішній день не забезпечений в повній мірі і при стабілізації макроекономічної ситуації в країні, має високий потенціал до зростання. На даний момент доступність лізингових послуг значно вища, ніж декілька років тому. Це характеризується зниженням відсоткових ставок, зменшенням мінімальних розмірів авансового платежу, розширенням спектра послуг. Врегулювання правових питань в певній мірі за рахунок прийняття у 2021 році ЗУ «Про фінансовий лізинг» та встановлення економічно вигідних умов для здійснення лізингових операцій сприятиме подальшому активному розвитку лізингу в нашій країні [36].

На основі показників вартості договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період минулих років та за допомогою програми Excel було зроблено прогноз на 2021-2024 роки, який представлено на рисунку 3.1.

Прогноз вартості договорів фінансового лізингу в Україні на 2021-2024 рік склався таким чином: у 2021 році значення даного показника може скласти 27648,03 млн. грн, у 2022 році – 31939,67, у 2023 році – 36231,31 млн. грн., у 2024 році – 40522,93 млн. грн. Отже, за весь прогнозований період вартість договорів фінансового лізингу може зрости на 12874,9 млн. грн.

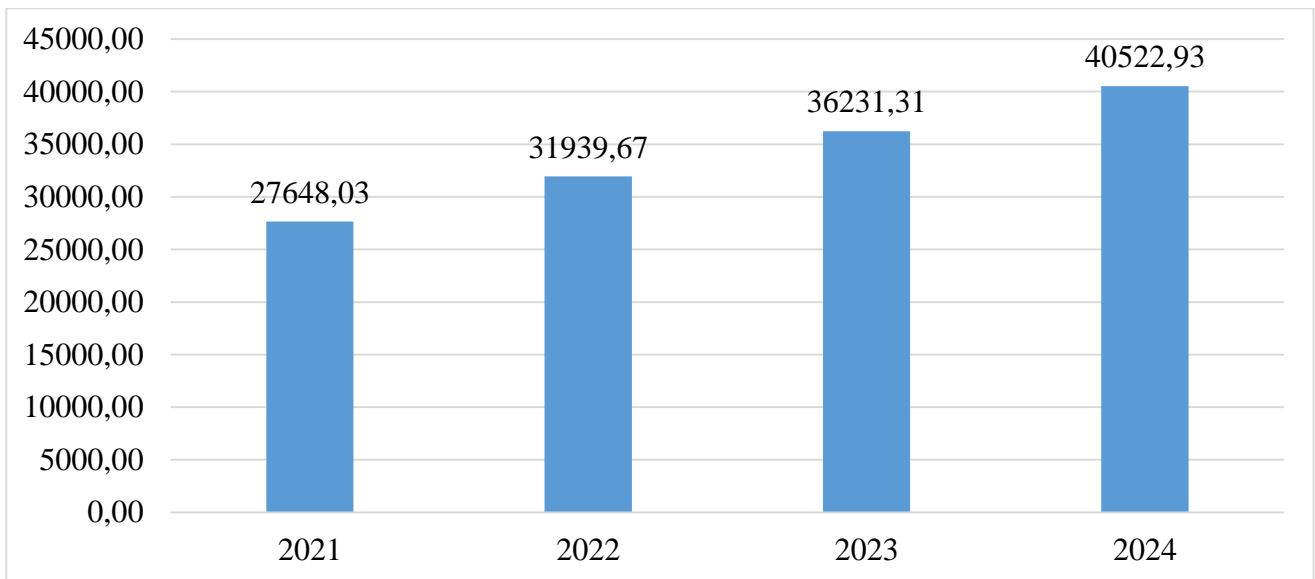

Рисунок 3.1 – Прогноз вартості договорів фінансового лізингу в Україні на 2021-2024 рік, млн. грн. (побудовано автором)

В даний час ринок лізингових послуг в Україні перебуває на стадії розвитку та вдосконалення. Але темпи розвитку лізингу не відповідають сьгоднішнім потребам економіки, ці послуги не задовольняються в повному обсязі. Адже на ринку лізингових послуг існують певні проблеми до яких можна віднести те, що у законодавстві нечітко відображено основні поняття при здійсненні лізингової угоди, немає достатньо обґрунтованої методики розрахунку лізингових платежів та оцінки інвестиційної привабливості лізингової компанії. [38].

А ще перешкодою до зростання лізингових операцій можуть виявитись недоліки даного інструмента фінансування, головний з них – відносна дорожнеча предмета лізингу для лізингодержувача порівняно з купівлею його за рахунок власних чи позикових коштів, адже при укладанні договору лізингу вартість позикового капіталу, що залучається, буде більшою, ніж при використанні кредиту, так як лізингова компанія отримує винагороду за проведення лізингової операції. Крім того, на лізингодавця лягає ризик морального старіння майна та отримання лізингових платежів. Часом перешкодою для здійснення лізингових операцій може стати незнанням суб'єктів господарювання про таку послугу, як лізинг, також можуть стати причиною зовнішньоекономічні фактори, чи взагалі недовіра до даної операції [39].

Всі ці проблеми призводять до зниження інвестиційної привабливості лізингових операцій. Проте перспективи ринку лізингових послуг мають тенденції

до зростання і це не можна не оцінити позитивно, швидше всього, це лише питання часу.

Активне впровадження лізингової діяльності в економіку країни може стати потужним стимулом технічного оновлення виробництва, забезпечення ринку України високоякісними товарами і як наслідок зростання економіки країни в цілому.

Для зростання та зміцнення своїх позицій на ринку лізинговим компаніям необхідно прагнути до:

- диверсифікації даного бізнесу;
- універсалізації об'єктів лізингу;
- можливості оперативно виконувати лізингові контракти;
- зниження ризику фінансових втрат при розірвання договору;
- пошуку нових джерел фінансування;
- зниження вартості фінансування, що залучається;
- більш детальної оцінки фінансового стану лізингоодержувача.

Для диверсифікації бізнесу лізинговим компаніям необхідно відкривати нові філії, позиціонувати свої послуги у нових сегментах ринку [40, 41].

Ці кроки повинні сприяти розширенню ринку лізингу та стабілізації його функціонування, що в свою чергу дасть поштовх до зростання нових лізингових компаній.

Таким чином, успіх українського лізингу залежить від загального економічного зростання та інвестиційної активності, створення прозорої та несуперечливої нормативної бази, заходів державної підтримки та реалізації інфраструктурних проєктів.

Отже, держава повинна підтримувати розвиток лізингу як інструменту фінансування інвестицій в Україні, адже він є одним із головних джерел активізації інвестиційної діяльності. Використання лізингових операцій сприятиме оновленню основних фондів завдяки збільшенню доступу підприємств до зовнішніх джерел фінансування інвестицій, що дозволить оперативно модернізувати виробництво та спрямовувати зекономлені кошти на інші потреби.

Лізинг, як один із інструментів інвестування, відіграє вагомий роль не тільки в оновленні майна територіальних громад, а й розширює попит на продукцію виробників обладнання, таким чином збільшуючи сукупний попит в економіці [31], що в свою чергу дасть позитивний економічний ефект реалізації вітчизняних товарів на внутрішніх та зовнішніх ринках та підвищить конкурентоспроможність

нашої держави. Розширення ринку лізингових послуг може відіграти значну роль у мінімізації негативних та кризових явищ української економіки.

У нас час лізинг відповідає всім вимогам щодо реорганізації та модернізації виробничого процесу, тому що його сутність полягає у залученні довгострокових інвестицій для розширення виробництва, придбання сучасного обладнання та запровадження нових технологій. Лізинг є перспективним інструментом у нестабільний кризовий період, так як у лізингоодержувача немає необхідності купувати обладнання назавжди, що сприяє його гнучкості та мобільності.

3.2 Потенціал збільшення та вдосконалення фінансування капіталовкладень

Завершальним етапом нашого дослідження проаналізуємо певні аспекти фінансування капітальних вкладень та сформулюємо пропозиції щодо можливих напрямків вдосконалення державної інвестиційної політики.

Точкою відліку вважаємо аналіз поточного стану фінансування капіталовкладень, що дозволяє визначити сучасні проблеми та недоліки на сформувані пропозиції для вдосконалення державної підтримки процесів фінансування.

В таблиці 3.1 представлені дані стосовно джерел фінансування капіталовкладень у розрізі джерел, визначених класифікацією Державною службою статистики.

Таблиця 3.1 – Структура джерел фінансування капіталовкладень у 2013-2019 рр.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Усього	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5	578726,4	623978,9
у т.ч. за рахунок							
коштів державного бюджету	6174,9	2738,7	6919,5	9264,1	15295,2	22814,1	30834,5
коштів місцевих бюджетів	6796,8	5918,2	14260,0	26817,1	41565,5	50355,5	56480,0
власних коштів підприємств та організацій	165786,7	154629,5	184351,3	248769,4	310061,7	409585,5	408275,7

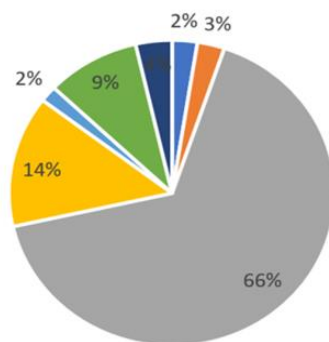
Продовження таблиці 3.1

кредитів банків та інших позик	34734,7	21739,3	20740,1	27106,0	29588,9	44825,4	67232,6
коштів інвесторів-нерезидентів	4271,3	5639,8	8185,4	9831,4	6206,4	1795,5	4663,9
коштів населення на будівництво житла	24072,3	22064,2	31985,4	29932,6	32802,5	34645,7	32422,0
інших джерел фінансування	8036,7	6690,2	6674,7	7495,5	12941,3	14704,7	24070,2

Побудовано на основі [34]

Аналогічно до вище проаналізованих співвідношень принципним є дослідження не абсолютних значень показників, а їх структури.

Структура джерел фінансування капіталовкладень у 2013 році

Структура джерел фінансування капіталовкладень у 2019 році

Рисунок 3.2 – Структура джерел фінансування у 2013 та 2019 роках

Побудовано на основі [34]

Аналіз структури джерел фінансування капітальних інвестицій у 2013 та 2019 роках подано на рисунку 3.2 (дані за 2020 рік на порталі Державної служби статистики наразі відсутні).

Найбільш помітним та значущим фактом є той, що власні кошти підприємств та організацій зберігають свої лідерські позиції із високим відривом та залишилися майже на незмінному (у структурному вимірі) рівні у крайніх роках аналізованого періоду: 66 та 65,4% у 2013 та 2019 роках відповідно. Оскільки це джерело всі роки незалежності залишається найбільш значущим, нами була проаналізована його питома вага в структурі джерел за 2010-2019 роки.

За вказаний період вона коливалася в коридорі 61-71%, сягнувши свого найбільшого значення у 2018 році. Саме в цьому році розпочалося стрімке падіння долі валового нагромадження у структурі ВВП, сповільнився темп зростання загального обсягу інвестування, що у 2019 та 2020 роках призвело до падіння обсягів капітальних інвестицій по відношенню до попереднього року. Як проміжний висновок маємо відмітити, що висока доля єдиного джерела – це завжди підвищений ризик для економічної системи плюс якщо це джерело – це власні кошти підприємств, то варто розуміти, що жодне підприємство не спроможне фінансувати свої капіталовкладення за рахунок власних коштів в повному обсязі, отже постає питання про пошук альтернативних джерел фінансування для підприємств.

Серед інших джерел фінансування внутрішніх капітальних вкладень які сукупно склали за аналізований період близька 35% від загального обсягу капіталовкладень варто звернути увагу та додатково проаналізувати три з них, чия динаміка та загальний обсяг змінилися найбільше (рисунок 3.3).

Як бачимо з малюнку 3.3 найменше в абсолютному виразі змінилися витрати коштів населення на будівництво, але ж в структурному вимірі питома вага цього джерела впала з 9 до 5,2%.

Невпинно зростало в аналізованому періоді значення коштів місцевих бюджетів, як в абсолютному, так і у відносному вимірах: в абсолютному виразі значення цього джерела зросло більш ніж у 8 разів, у структурному розрізі питома вага зросла з 3 до 9 %. Це повністю співпадає та підтверджує тенденцію останніх років національної новітньої історії – зростання ролі регіонів як в політичній площині, так і в економічній.

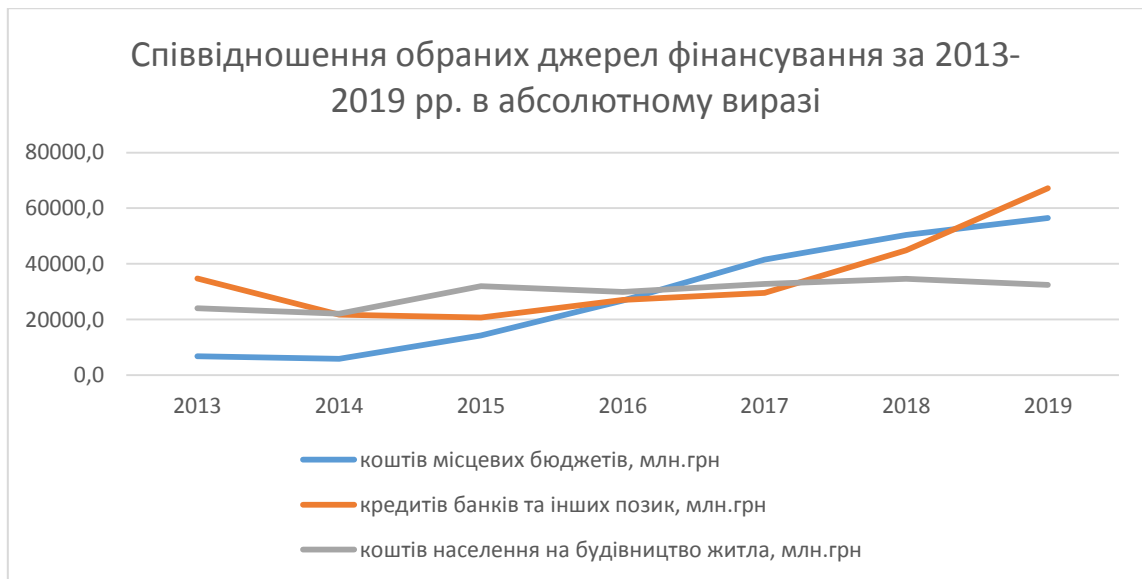

Рисунок 3.3 - Співвідношення обраних джерел фінансування за 2013-2019 рр. в абсолютному виразі

Побудовано на основі [34]

Як бачимо з малюнку 3.3 найменше в абсолютному виразі змінилися витрати коштів населення на будівництво, але ж в структурному вимірі питома вага цього джерела впала з 9 до 5,2%.

Невпинно зростало в аналізованому періоді значення коштів місцевих бюджетів, як в абсолютному, так і у відносному вимірах: в абсолютному виразі значення цього джерела зросло більш ніж у 8 разів, у структурному розрізі питома вага зростає з 3 до 9 %. Це повністю співпадає та підтверджує тенденцію останніх років національної новітньої історії – зростання ролі регіонів як в політичній площині, так і в економічній.

Не зважаючи на досліджені вище переваги та недоліки кредитного фінансування, воно традиційно обіймає одне з головних місць в структурі джерел фінансування капіталовкладень. Така ситуація зберігається не зважаючи на масштабну кризу національної банківської системи 2014-2015 років, націоналізацію одного з ведучих банків, інші негативні явища внутрішнього фінансового середовища. За аналізований період розмір залученого кредитування збільшився у два рази у порівнянні із передкризовим 2013 роком, питома вага в загальній структурі знизилася з 14 до 10,8%

Найбільше занепокоєння викликає стан іноземного інвестування: це перспективне джерело, що свого часу стало головним драйвером економічного зростання багатьох країн світу, в тому числі і постсоціалістичних, залишається на

критично низькій відмітці в нашій країні, складаючи наразі менше одного відсотка в загальній структурі джерел. Незначне пожвавлення іноземного інвестування мало місце у 2015-2016 роках, але потім мав місце спад, отже у 2019 році ми повернулися до рівня 2013 року.

Отже в результаті дослідження додатково до рекомендацій стосовно розвитку лізингу, як перспективного джерела фінансування оновлення виробничого потенціалу національних підприємств можна сформулювати наступні:

- державі в особі уповноважених інституцій необхідно всіляко сприяти розвитку фінансового ринку, щоб збільшити можливості підприємств залучати додаткове фінансування, оскільки вага фінансування капіталовкладень за рахунок власних джерел занадто висока, сягає наразі 65%, а якісно оновлювати свій виробничий потенціал за рахунок внутрішніх джерел підприємствам вкрай важко чи неможливо;
- державі варто продовжувати підтримувати тенденцію децентралізації в тому числі на рівні збільшення можливостей фінансування капіталовкладень за рахунок коштів місцевих бюджетів;
- необхідно підтримувати тенденцію розвитку банківського кредитування, сприяти введенню та розвитку пільгових кредитних програм для малого та середнього бізнесу;
- головним напрямком докладання державних регуляторних зусиль вважаємо створення сприятливого інвестиційного клімату та умов для покращення інвестиційної привабливості національних виробництв, адже частка цього джерела в загальній структурі джерел фінансування залишається критично низькою.

ВИСНОВКИ

В процесі магістерського дослідження було встановлено, що при ухваленні рішення про інвестування, підприємства стикаються з проблемою вибору джерела та способу фінансування. Виявлено, що до основних способів фінансування інвестиційної діяльності, традиційно відносять власні ресурси, позикове фінансування, бюджетне фінансування, залучені кошти та кошти іноземних інвесторів, детальна структура яких була представлено на розробленій автором схемі «Інструменти фінансування інвестиційної діяльності».

У сучасній економіці суб'єкти господарювання змушені функціонувати в умовах обмежених власних фінансових ресурсів, тому для фінансування інвестиційної діяльності підприємств, а також для їх розвитку доцільно використовувати позикові фінансові ресурси, які передбачають безумовне подальше повернення отриманих коштів. До таких джерел можна віднести: факторинг, кредит, лізинг, форфейтинг та оренду. Було визначено, що на сьогоднішній час найрозповсюдженішими позиковими інструментами фінансування інвестиційної діяльності є: кредит, оренда та лізинг, саме тому було розглянуто та наведено основні переваги та недоліки даних джерел фінансування, проаналізувавши які можна сказати, що лізинг є однією з перспективних форм економічної активності, специфічним методом фінансування інвестиційної діяльності підприємств, який створює умови для реалізації інтересів ряду економічних суб'єктів.

Проаналізовано макроекономічні пропорції національного інвестування, визначені основні його показники, що впливають на можливості фінансування капітальних інвестицій.

Було досліджено вплив зносу на розвиток лізингу в Україні, в результаті було встановлено, що для суб'єктів господарювання важливо забезпечити оновлення його основних засобів.

Як було показано, лізинг є одним із прогресивних методів фінансування виробництва, який здатний надати суб'єктам господарювання доступ до сучасної, передової техніки та технологій. Було розроблено прогноз вартості договорів фінансового лізингу в Україні за допомогою якого було встановлено, що за весь прогнозований період вартість договорів фінансового лізингу може зрости на 12874,9 млн. грн.

Досліджено проблеми, які існують на ринку лізингових послуг до яких можна віднести: у законодавстві нечітко відображено основні поняття при здійсненні лізингової угоди, недостатня обізнаність суб'єктів господарювання про даний інструмент, чи взагалі недовіра до даних операцій, низьку поінформованість лізингодавців про діяльність підприємств та його фінансовий стан, через надання лізингоодержувачем недостатньо повної звітної інформації. В зв'язку з чим лізинговим компанія потрібно прагнути до урегулювання даних питань шляхом розширення спектру надання лізингових послуг, більш детально опрацьовувати фінансовий стан кожного лізингоодержувача та надавати і розповсюджувати інформацію про власну діяльність. Ці кроки повинні сприяти розширенню ринку лізингу та стабілізації його функціонування, що в свою чергу дасть поштовх до появи нових лізингових компаній.

Проведений ґрунтовний аналіз джерел фінансування інвестицій, виявлені основні проблеми та надані рекомендації, що на нашу думку, в короткостроковій перспективі дозволять суттєво збільшити обсяги фінансування капіталовкладень:

- державі в особі уповноважених інституцій необхідно всіляко сприяти розвитку фінансового ринку, щоб збільшити можливості підприємств залучати додаткове фінансування, оскільки вага фінансування капіталовкладень за рахунок власних джерел занадто висока, сягає наразі 65%, а якісно оновлювати свій виробничий потенціал за рахунок внутрішніх джерел підприємствам вкрай важко чи неможливо;
- державі варто продовжувати підтримувати тенденцію децентралізації в тому числі на рівні збільшення можливостей фінансування капіталовкладень за рахунок коштів місцевих бюджетів;
- необхідно підтримувати тенденцію розвитку банківського кредитування, сприяти введенню та розвитку пільгових кредитних програм для малого та середнього бізнесу;
- головним напрямком докладання державних регуляторних зусиль вважаємо створення сприятливого інвестиційного клімату та умов для покращення інвестиційної привабливості національних виробництв, адже частка цього джерела в загальній структурі джерел фінансування залишається критично низькою.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Ігнатюк В.В., Малахова Ю.А., Сукманюк В.М. Сучасні джерела фінансування інвестиційних потреб підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2020. №2 (19). С. 98-102.
2. Тіщенко Є.О. Активізація інвестиційної діяльності в Україні на основі використання проектного фінансування. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2019. №2(51). С.144-149.
3. Рубанов П. М. Альтернативне онлайн-фінансування для малого підприємництва: крос-країновий аналіз. *Інтелект XXI*. 2017. №5. С. 89-95.
4. Семенов А.Г., Васильєв В.О. Аналіз джерел фінансування інвестицій у сучасних умовах розвитку економічної системи України. *Економіка та держава*. 2013. №12. С.30-33.
5. Непран А.В., Тимченко І.Є., Каменева Н.М. Роль запозичень у фінансування інвестиційної діяльності підприємств реального сектора економіки. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. №60. С.216-223.
6. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991р. № 1560-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
7. Бедрєковський П. М. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності підприємства торгівлі: сучасні механізми та інструменти. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2017. №5(58). С.108-112.
8. Кузьменко В.М. Форми державного фінансування інвестиційної діяльності підприємств. *Економіка та держава*. 2019. №8. С.93-98
9. Гетманець О.П. Бюджетні інвестиції як інструмент фінансово-правового регулювання державної інвестиційної діяльності. *Forum Prav*. 2021. №67(2). С.54-61.
10. Колодяжна І.В., Борблік К.Е. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств України. *Економіка і суспільство*. 2017. №9. С.448-453.
11. Дерев'янюк С.І. Факторинг в Україні: стан та перспективи розвитку. *Економічні науки*. 2020. №10. С.34-40.
12. Хома І.Б., Данилів І.Л. Особливості використання та вдосконалення форфейтингу в Україні на основі міжнародного досвіду. *Приазовський економічний вісник*. 2018. №5(10). С.392-397.

13. Фесенко І.А. Кредитне забезпечення відтворення основного капіталу підприємств малого та середнього бізнесу. *Ефективна економіка*. 2016. №3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4827>
14. Кредит VS лізинг: що краще обрати аграрію? *Agravery* : веб-сайт. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/kredit-vs-lizing-so-krase-obrati-agrariu>
15. Гриценко О. С., Саченко О. М., Клименко О. О., Власюк В.П. Суть лізингу, оренди: можливості і переваги. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. 2019. №40. С.146-155.
16. Наконечний Б.В. Переваги та недоліки лізингу порівняно з іншими видами інвестиційної діяльності. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*. 2012. С.262-270.
17. Круценко А.В. Переваги та недоліки лізингу в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. №1(1). С.381-384.
18. Кухленко О.В. Ефективність використання лізингу в інвестиційній діяльності. *Вісник КНУТД*. 2015. №6 (93). С.30-34.
19. Драбовський А.Г. Лізинг як альтернативна форма фінансування та інвестування в сучасних умовах. *Збірник наукових праць ВНАУ*. 2012. №3(69). С.65-72.
20. Господарський кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16 січня 2003р. №436-IV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
21. Конвенція про міждержавний лізинг : Конвенція, Міжнародний документ від 25 листопада 1998 р. № 997_179. URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_179#Text
22. Корсун А.С. Дослідження економічної сутності лізингу та його значення в розвитку підприємств аграрної сфери. *Агросвіт*. 2015. №23. С.53-57.
23. Терехов В.І. Економічна безпека в системі лізингових операцій. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2019. №1(53). С.189-196.
24. Недеря Л.В. Багатоаспектний підхід до визначення сутності поняття «лізинг». *Молодий вчений*. 2014. № 6(1). С. 184-187.
25. Карпенко Р.В., Бакай І.П., Риженко Д.В. Сутність договору лізингу як різновиду договору найму. *Право і суспільство*. 2020. №6. С.34-38.
26. Цивільний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
27. Українське об'єднання лізингодавців : веб-сайт. URL: <http://uul.com.ua/>

28. Остапенко К.В. Фінансовий лізинг як джерело фінансування діяльності підприємств в Україні. *Ефективна економіка*. 2017. №4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5551>
29. Про фінансовий лізинг : Закон України від 4 лютого 2021. № 1201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text>
30. Податковий кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 2 грудня 2010. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
31. «Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування» : навч. посіб. / Балдич Н., Гринчук Н., Ходько Н. та інші. Київ, 2020. С.72.
32. Краковська А., Вишневський І., Педос Н. Лізингова галузь в Україні: тенденції та рекомендації для зростання. *Проект USAID «Трансформація фінансового сектору»*. 2018. URL: https://uul.com.ua/wp-content/uploads/2018/10/Leasing_report_ukr_final_09202018.pdf
33. Павленко О.С., Вініченко І.І. Розвиток лізингових відносин аграрних підприємств. *Ефективна економіка*. 2017. №8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5747>
34. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
35. Показники діяльності фінансових компаній та лізингодавців. *Національний банк України* : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#6>
36. Борисюк І. О., Цибульська А. С. Аналіз сучасного стану ринку лізингових послуг в Україні. *Інфраструктура ринку: Електронний науково-практичний журнал*. 2018. №15. С.153-160. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/15_2018_ukr/26.pdf
37. Лозінська К. В. Зарубіжний досвід розвитку лізингових відносин у сфері АПК. *Стратегія економічного розвитку України*. 2013. №33. С.177-183.
38. Кулиняк І. Я. Тенденції та перспективи розвитку ринку фінансового лізингу в Україні. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2019. №1(69). С.48-57.
39. Дученко М.М, Павленко Т.В. Стан та перспективи розвитку лізингової галузі в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. №1. URL: <http://ojs.dsau.dp.ua/index.php/efektyvna-ekonomika/article/view/1804>

40. Васильєва Т. А., Бойко А. О., Кіріл'єва А.В. Перспективи розвитку вітчизняного ринку лізингових послуг в контексті трансформації фінансових відносин в Україні. *Економічний простір*. 2018. №140. С.14-26.
41. Лопатовська О.О. особливості розвитку лізингового ринку в Україні. *Збірник наукових праць*. 2018. №12. С.258-265.
42. Бурковська А.В., Паламарчук В.Ю. Стан і перспективи українського ринку лізингу. *Науковий вісник ІФНТУНГ*. 2020. №1. С.133-142.
43. Богдан, І. В. Прогнозування нагромадження основного капіталу. – К. : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2011. 200 с.
44. Захаркін О.О., Салтикова Г.В. Аналіз макроекономічних пропорцій відтворювальних процесів в системі ефективної інвестиційної політики держави. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2020. Вип. 4(86). С. 76-81.
45. Федоренко, А. Додаткові джерела фінансування підприємств реального сектора й економічні механізми залучення інвестиційних ресурсів у виробництво. *Світ фінансів*. 2017. Вип. 1. С. 100-114. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/22875>
46. Okhrimenko, I. V. Ways by investing businesses in the conditions of globalization. *Podilian Bulletin: Agriculture, Engineering, Economics*. 2017. №2(26). С. 198–203.